

AZ UJ MAGYAR GONDOLAT

Írta: BARTA LAJOS

A magyarság ezer év óta újra és újra elvérzik valamely esztelen-ségen. Ha maga a nép nem lenne olyan erős és egészséges, talán a magyarság már egyáltalán nem is lenne. Hiszen olyan nemzetről van szó, mely társtalanul, testvértelenül áll Európa népei közt olyan világban, melynek uralkodó elve: a nemzeti önérdék. Herder a maga korában a magyarság nemzet-halálát, elveszését jóslta és sokan Magyarországon azt kérdezték akkor: nem lesz-e igaza? Az ezer éves európai élet a magyarságban tiltakozik a nemzet-halál minden gondolata ellen. Éppen azért meg kell végre kérdezni: mi teszi azt, hogy nemcsak a kezdetleges, valami lomha ködben szétfolyó, jobbágy-földarisztokrata magyarság, de a modern civilizáció magyarsága is: miért rohan fejjel mindig a falnak, miért zűzbe mindig és újra a történelem falán szét a fejét? Vagy nem igaz-e, hogy „elvézettek legjobbjaink a hosszú harc alatt?” Meddő tusákon vézettek el: egyének és nemzedékek, mintha csak megírták volna valahol, hogy ez a nemzet a maga kicsinyiségében óriási erőtekozlás árán haladhasson csak sorsának utjain. De ilyesmi nincs megírva sehoh, a „magyar átok“, a „turáni végzet“ csupa mesterséges és gonosz fikció. Ugyanabból a bajforrásból fölfakasztott fikció, mely a magyar végzetnek magyarságpusztító formát ad. A magyarság meghamisított végzet, valamely gigantikus ál-sors hálójában vergődik. Nem magától lett, nem született, de csinált valami ez a meghamisított végzet, ez az ál-sors, hogy a kevesek uralma miatt elvérezzék rajta a nemzet?

A magyar sorsprobléma nem egyetlen, de kettős kérdés. És nem az a kérdés az első, hogy mit csináljon a magyarság a világ nemzetei között, de az, hogy mit csináljon a magyarság önmagával. Nincsen-e még elég világossága a világháború utáni magyarságnak, hogy megkérdezze: hogyan huzhatná ki végre fejét a mesterségesen csinált magyar végzetből. Hogyan szabadítsa ki magát meghamisított sorsából. Mert nincs átok, mint atavisztikus, a világtérből előrengő titokzatos ősi erő. Nincs magyar átok és még kevésbé van turáni végzet, mert első és nagy István királynak a nemzeten végrehajtott gazdasági, politikai, történelmi és dinasztikus operációja óta a magyarság végzetesen és véglegesen európai valami. Olyannyira, hogy sorsa nem Ázsia, de csak Európa óta számít. Nincs magyar átok és nincsenek magyar megátkozottságok, csak erők, erőformák, erőjátékok, társulások és mérkőzések vannak. E megátkozottsági hit mögött meghúzódó erők és erőkombinációk nyitjára jönni, a meghamisított magyar végzetnek, apokaliptikus fikciónak, az ál-magyar sorsnak a kulcsát megtalálni, a „magyar átkot“ leleplezni, ebből a gonosz, hináros bűvöletből egyszer és mindenkorra kivonulni, meglátni a magyar világot annak, ami, ez a magyar realizmus. Ady még benne állt a nemlétező átokban és mialatt bontogatta e vad fikció szövevényét, maga is benne hullott el. Ez volt az igazi Ős-Kaján, akivel csatázott. Nem Ady kovácsolta ki a mondatot: *Mit ér az ember, ha magyar?*

A meghamisított végzetet, az ál-sorsot meg lehet élni egyének és

tömegnek, de a betegség nagyon előrehaladott foka az, mikor ez a megélés már ilyen tudati formát ölt és a kétely sava ott rág már a nemzet-tudat gyökerén. Gyilkos szkepszis ez és a magyar erőfeszítések mindig ennek az ál-végzetnek, meghamisított sorsnak a kétely-tényeihez viszonyulva teremtik magukból ember- és lélekernésztő feszültségüket, olyasvalami ez, mint mikor milliók zord és gonosz klimába ágyazva állandóan és vadul harcolnak lelkük, tudatuk, létezésük formáiért. Ezért: „*Százszor is messiások a magyar messiások.*“ (Ady.)

A „magyar átok“ kulcsa sokkal egyszerűbb valami, mintsem az ember gondolni és hinni akarná. És a belőle kisüvöltő százados romlás azért vonaglik olyan szertelen formákká, mert értelme és tartalma oly semmi és egy tizenkét milliós nemzet mégis mindmáig sem tudott rajta átlépni.

Kétszer is fölkiértétt mostanában a magyar realizmus lehetősége. Először 1914-ben, mikor a magyar feudális imperializmus a meghamisított magyar végzetnél, az ál-magyar sorsnál fogva az egész magyarságot belerántotta a világháborúba. Apponyi Albert, ez a nagyműveltségű magyar gróf és ősi földarisztokrata nagy ur ekkor azt mondta a magyar parlamentben: „Végre!“ Holott semmi keresni valója nem volt a magyarságnak a világháborúban. Mintha e „végre“ és a semmi keresni való közt támadt résen a magyarság beleláthatott volna meghamisított végzetébe! De nem nézett bele. A másik csodálatos és vérfagyasztó pillanat az volt, mikor ugyanennek a világháborúnak a végén, 1918-ban egy másik magyar gróf, Tisza István, aki akkor miniszterelnök volt, velőtrázó egyszerűséggel ezt mondta a magyar parlamentben: „Ezt a háborút elvesztettük.“

A véres tömegsors, az ártatlan, hiábavaló, nemzetet, országot elvesztő háború és az osztálycsúcs jeges magaslatairól elhangzó kijelentés ellentmondásában hasadt résen át is be lehetett nézni a meghamisított magyar végzetbe, hogy aztán a magyarság új végzet-tudatot, reális sorsfölsimerést adhasson magának. Két forradalommal is, az októberi első és a márciusi második forradalommal tört be a magyarság lelki rohama ez ellentmondás kapujába. De a magyar ellenforradalom mindkét forradalmat a vér és vas infernalitásával félretolta, a gyógyíthatatlan nemzeti meghasonlottság nemzeti tudat-formáját ismét virulóvá fakasztotta, a meghamisított nemzeti végzet gyümölcsét újra megérlelte és a magyar ál-sorsot ismét uralkodóvá tette. A meg nem gyógyított, de örökkévalónak szánt nemzeti meghasonlást ugyanarra a vasszékre trónosította, melyről Dózsát először 1514-ben, másodszer 1918-ban, harmadszer 1919-ben lesöpörte. A meghamisított magyar végzet horgonyát pedig az ezeréves magyar lélekhibériség feneketlenségébe bocsátotta. És a magyarság máig sem hajtotta végre sorsának elemeire bontását és azoknak meghamisított végzet helyett valódi végzetté, alsors helyett valóságos sorssá való összerakását. Csaknem husz évvel a katasztrófálisan elvesztett világháború után a magyarságnak kevésbé van helytálló sorstudata, mint bármikor is. Ezért nem is ura sorsának.

A meghamisított magyar végzet, a magyar ál-sors pedig abban áll, hogy a magyar dolgozók munkás, paraszt és polgári nép-nemzete feudális-nemesi nemzet-gondolatban, földarisztokrata légkörben, politika és társadalmi sugalatokban, befolyás és formálás alatt él, amellet, hogy a népek az alkotmányba történt beemelése tényleg még máig sem emelte bele a népet a nemzetbe. Az a tervszerű politikai bűn, mely egy nemzet zömét, millióit, egy merőben érdekellentétes nemzet-tudatban tudja fogvatartani, ennek az ellentmondásnak diabolikus összekovácsolásából tudja elősugározni a meghamisított magyar végzetet, a „magyar átok“ fikcióját, ezt

a semmiből csinált valamit, mely egyéni és nemzeti erőket, akarást, tehetséget, küldetést lárvásan megsápaszt, elrohaszt, fátummá gyilkol.

Már első nagy István király alatt megteremtődött a magyar lélek-hűbériségnek az a formája, melyet semmiféle társadalmi megrázkódás, társadalmi földrengések, politikai forradalmak nem tudtak széttörni. Már keletkezése óta bennefeszül ebben a magyar lélekhűbériségben az ur és szolga, a kihasználó és kihasznált, az elnyomó és elnyomott, az élet-kéj és az életrobot ki nem egyenlíthető ellentmondása. Mintha az atomok szertelen belső ereje abból állna, hogy egymáshoz kényszerítik a fizikai ellentmondásokat. Mintha a végtelen ellentét végtelen erejű összefogottsága tartaná az atomokat egységben. És csakugyan, ahogyan az atomok szétrombolásánál világot rengető erők szabadulhatnak ki, a magyar lelki-hűbériség atomjának szétrombolásánál törhetnének ki azok a szertelen erők, melyek kifromálhatnak végre a valódi magyar sorsot, a magyar realizmus végzetét. Még pedig kettős ez a magyar lelki hűbériség, az egyik lelki hajszálcso-hálózatán keresztül a közös vallási, Isten- és Krisztus-élményből, a másik hajszálcso hálózatán keresztül a közös nemzetélményből táplálkozik. Míg a közös vallásélmény megfelel a célnak úgy, amint van, a nemzetélmény egy feudális-nemesi nemzetélménnyé való áthamisításra szorul. Csak a meghamisított közös nemzeti élmény atomjának felbontása árán juthat a magyarság a maga természetes nép-nemzeti végzetéhez.

István király volt az, aki a magyarság ázsiai törzrendszerét és ezzel a törzsek kollektív vagyonrendszerét is összetörte és helyébe a magántulajdon vagyonrendszerét tette. Ugyanakkor és ugyanazzal a kemény kézzel kitépte a magyar tömegek lelkéből, agyából az ázsiai pogány magyar hitet és a keresztény hitet ojtotta beléjük. István felülről lefelé menő nyomással kényszerítette a magyar tömegeket, hogy szakadjanak el nemcsak a külső valóságban, de tudatukban is Ázsiától, a kollektív birtoklási formától, vagyontudattól és a beléjük ágyazott régi szabadságformáktól. A nagyok és hatalmasak siettek megkeresni helyüket a magyarságnál is esedékes európai uralkodási forma, az autokrata királyság hierarchiájában, a kicsinyek, a gyengék, a jobbagyság kezdeti függéseibe préselődnek bele abban a geológiai hőségben és nyomásban, mely együttjárt az istváni társadalomalakítással. A király és a hatalmasok alkotják már ezután a nemzetet és azok, akik ebből a hatalomból kiszorultak, ebből a nemzetből is kiszorultak és egyszerre valami mássá lesznek, mint azok, ők lesznek a nép.

Az istváni társadalom kialakításáig nem merült fel a „nemzet” és „nép” megkülönböztetés. Minden magyar különböző rangú, de nemzetértékű tagja volt a törzseknek, s ezek a törzsek tették együttvéve az osztatlan szabad magyar nemzetet. Csak az idegen rabszolgák nem voltak szabadok és álltak kívül a nemzetben. A nemzet a magyarság kozmikus adott tömegének politikai összefoglalású magasabb létformája volt. Senki sem volt addig kívül a nemzetben, mely most egyszerre nemzeté és néppé szakadt, amivel ténylegesen adva volt a magyarság osztálytársadalmi kettéválasztása. Ez az Istvánnal megindult osztálytársadalmi kettéválasztódás a hűbéri rendszer, a földesuri és jobbagyvilág kialakulásával a legélesebb szembenállás formáit vette föl az elnyomás, kihasználás, üldözés brutalitásának ostorpattogásával és a kiuzsorázott, kinzott jobbagyok jajgatásával tölti be az elkövetkező századokat. Ezek a századok tele vannak a robotos nép sötét balladáival, de a szakadatlanul elrabolt földjeikért el nem ojtható per harcainak szüntelen viadalaival is. Ugyanezek az első századok jelentik a kereszténységben, az új világérzésben, az új vallás

misztikájában meghonosodó magyarságnak ugyanazon rabló és kinzó földesurakkal közös vallásélményét.

Hiába kísérelnök meg ma utánérezni ama kezdeti időknek vallási bubajérzetét, melyet Krisztus megtalálása, a Krisztusba való lelki beemelkedés jelenthetett. Ur és szolga, elnyomó és elnyomott: egyetlen egyenrangúság van köztük, az, mely a Krisztusba való lelki beemelkedés édes misztikumában átfogja azt is, ezt is. Igaz, hogy föl van írva, hogyan vágatta le Uriás, a nagy földszerző bakonyi apát az elrabolt földjeikért bátran pereskedő parasztok orrát és fülét, mikor igazságuk ellenére is igazságtalanságban találtattak, de még ez sem állja útját a közös vallásélményből való lelki hűbériség kialakulásának. Ebből a közös vallási élményből nemcsak önmagától kifakadt, de tervszerűen ápolt és ceremóniásan kifejlesztett lelki hűbériség takarja be, bocsáttatja meg az egykor törzsi szabad ember és kollektív vagyonrészes ősmagyar utódával a gazdasági hűbériséget. Ez a vallásélménybeli lelki hűbériség kitartott a sötét jobbágyszázadok legvadabb perzekúcióján keresztül is, feljött egészen napjainkig és ma erősebb, mint valaha, mert egy mesterkéltséggel meghamisított, az uralkodó osztályokkal közös nemzetélmény is alátámasztja. Elpusztíthatatlannak látszik e kettős: vallási és nemzeti közös élményből kiformalódó és kiformalt lelki hűbériség! Mintha csak erről szólnának Berzsenyi egészen másra alkalmazott dübörgő és szikrázó sorai: *Nem ronthatott meg téged a századok érckeze.*

Még Verbőczy iszonyú jobbágy-parasztbunkózó törvénykönyve sem rekesztette bele a régi, sötét századok örvényeibe a lelki hűbériségnek ezt a vallásélményi formáját. Nem, mert a vallási függés tömjénben illatosított, Krisztus-zsolozsmáktól bezengett formájában feljött egészen máig, hogy menlevelet adjon nemcsak az egyházi birtok népfojtogató tulajdalmasságának, de hogy előmozdítsa és kiépíteni segítse az osztályuralkodó meghamisított magyar végzetet, a magyar ál-sorsot, a beteg és ferde fátumot.

Az ezredik év körül a Duna-Tisza tájain egy merész és teremtő király, vaskezű szervező autokrata nagy európai királlyá rangosította fel magát. Annak a kornak értelméből való aureolás autokráciája kivilágított az épülő monostorok, keletkező városok és nagy templomok fölött a magyar pusztákba és vadonokba, azokon túl Európába. Kivilágított a keresztény Európába abban a krisztusi gondolatban, melynek esszeusi kommunista ősi formája és egyszerűsége már politikai világhatalommá fényesedett a koronákat osztogató pápaság tiarájában.

Ezzel a nagy autokrata királlyal és új vagyonjogi rendszerével kezdődött meg a magyarságnak osztálytársadalommá, néppé és nemzetté való kettészakadása. A törzsszerkezeti nemzetközösség ősi magyar élménye eltűnt a feneketlen Ázsia-Európa szakadékban. Ebbe a szakadékba, melyet a merészkező király tépett föl, dobatta István annak a Koppánynak és Vatának fölnégyelt testét is, akik az ősi pogányságért vívott lázadásukban tulajdonképpen az ősi szabadságért és kollektív vagyonjogi rendért harcoltak. Istvánnal, az istváni új magyar társadalommal kezdte elveszteni a nemzetből jobbági formákba kitaszított nép a régi közös, Ázsiából hozott nemzetélményt, anélkül, hogy hamarosan szert tudott volna tenni új nemzet-élményre és nemzet-tudatra. Az elkövetkezett jobbágyszázadok erre igazán nem voltak alkalmasak. A jobbágyság egyre sötétebb és sötétebb századaiban a magyarság dolgozó tömegeinek nem volt és nem lehetett nemzettudata.

Acsády írja, hogy a magyar földarisztokrácia a jobbágyszázadokban az egykori nemzetegységet olyan mély szakadékká hasította, hogy végül

nem tudta magának az inkvizíciósan kisajtott földprofitért az erkölcsi fölmentvényt másként megadni, minthogy a vérközös magyar jobbágyot többé nem embernek, de állatnak, baromnak minősítette. Marx, a szociológus a mennyiség-minőség elmélettel, Alfréd Adler pszichológus a gyarlósági érzésről szóló tanításában ad kulcsot ehhez a közös magyar nemzet-élményt végkép' széthasító magyar földarisztokratikus tünethez.

Valamely tárgyi mennyiség (vagy akár lelki is) addig sokasodik, sűrűsödik, tornyosodik, míg a csúcson egy egészen új és más valóság lobban ki belőlük, a tartalomból lényeg, a mennyiségből minőség lett. A földprofit szenvedélye és a belőle fakadó kiuzsorázási kék így taszítja egyre távolabb és távolabb egymástól a nemzet-magyar -- mert földesuri magyar és a nép-magyart, mert jobbágy-magyart. Végül a földprofit szenvedélye úgy megsűrűsödik és feltorlódik a földarisztokrata magyarban, hogy az osztályérdek szertelensége a maga roppant mennyiségéből minőségbe csap át. A földarisztokratizmusnak ez a szertelen profit tudata magasabb emberi és lelki minőség tudatává szublimálódik. E szublimálódás tudata úgy tud minél magasabbra törni, hogy minél mélyebbre taszítja a viszonylat másik pólusát: a népi jobbágy-magyart. Az osztályellentét és a belőle kifakasztható profit tudat úgy válik a földarisztokratizmus új minőségévé, hogy a viszonylat másik pólusán is új minőséget teremt: baromnak degradálja a parasztot, nem törődve még azzal sem, hogy ezzel a természetbe avatkozik bele és onnan kellene e mennyiség minőségévé szublimálódásához az igazolást megszereznie. És e profit-tudati és profit-kéji mennyiségnek minőségbe való átcsapásának legmagasabb próbatéte abban áll, hogy ez a magyar földarisztokrata nemcsak akarja, de tudja is hinni, hogy a saját véréből való jobbágy nem ember, de barom.

Adler azt tanítja, hogy az ember gyengeségi, gyarlósági, hitványsági tudata feloldozódást keres, mert a lélek az ilyen tudat rettegési élményeinek szünetlen és szakadatlan sorát nem bírja el. A tudat a feloldozódást onnan veszi, ahonnan tudja és pedig úgy, hogy valamely érzést, gondolatot, valamely tudatot — az egyensúly kedvéért tulfejleszt. A kiegyensúlyozottság menti ki az ilyen tudatot a silánysági érzés egyoldalú fölbillentéséből, mardosásából, az örületből. Nem okvetlenül a tébolydai örületből, de talán abból az egészséges örületből, melynek kriminalisztikai alakjai is ott mozognak, ott surögnek, forognak a több-kevésbé egészséges emberek tömegében. A dolgozó magyar jobbágyok néhány milliót kitevő tömegét megkínzó földarisztokratizmusnak a lélekben turó-furó férge tulkompenzálást keres, hogy az embertelen formákban gyakorolt emberkihasználás kriminalisztikusságát lelkiségében feloldja. És ennek a tulkompenzálásnak a végleteiben megjelenik a földarisztokrata részére a fölmentő vizió: a magyar jobbágy vele egy vérből való ugyan, de mégsem ember, csak barom. Az osztálykihasználás csúcspontjának már örületi fokán, az emberkiuzsorázási tudat kriminalisztikai forrásának tégegyében születik meg ez a tudat-tulfejlesztés. De a jobbágytömegeknek ez a barommá minősítése nem egy gondolkodási formula csupán, de a jobbágy századok véres gyakorlata is.

Lehetett-e hát ezeknek a földembereknek, a nemzetből előbb néppé kitaszított, a népből állattá átminősített legjobb és legigazibb magyaroknak egyáltalán nemzetélménye és még inkább, hogyan lehetett a nemzetet jelentő földarisztokratizmussal közös nemzetélménye?

Ugy hogy egészen titokzatos és a nemzetvalóságból való kitéphetetlenségnek legragyogóbb igazolása az a szomorú eredmény, hogy ez a földmagyarság, ez a népmagyarság a közös vallásélményből fakadt lelki

hűbériségnek megfelelően, a közös nemzetélményből fakadt lelki hűbériség másik válfajával jön át századunkba. A nemzet-magyarország hatalmi szabadságharcainak és a népmagyarország életjogi és emberjogi szabadságharcainak egymásba keveredése a századokban adhat kulcsot ennek a másik, a közös nemzetélményből fakadt lelki hűbériséghez. Egyszer az egyik, másszor a másik, vagy akár mindakét lelki hűbériség árán vállalja a nemzetből kitaszított nép, a dolgozó népmagyarország a nemzet-szolidaritás hűségét a maga nemzeti osztályellenségével is.

Ebben a kettős, a vallásélményi és nemzetélményi lelki hűbériségnek kialakításában és föntartásában hajtotta végre a magyar feudális és politikai nemzet a maga legügyesebb lelki tranzakcióát, belőle dagasztotta ki máig is megdönthetetlen osztályuralmát. E nagyarányú és bonyodalmas politikai tömeglélekjáték rituáléjában sikerült nemzet-szolidaritássá kigyúrni az osztály-gyűlöletet, hogy végül a dolgozó munkás, paraszt és polgári népmagyarorságot egy antidemokratikus ősiecs feudális nemesi nemzetgondolatba, légkörbe és lét-tudatba bűvölje bele. E bűvöltésnek kloroformos ájulatójában viszi a végzetes politikák és a nemzetsorvadás hideg betonlabirintusaiba a nép-magyarorságot. Mily Alfred Kubini sötét kép lehetne, ahogyan e gonosz bűvölet villódzó mocsarának éjjeléből kiemelkedik a nép-magyarország ellenes ferde végzet, a meghamisított fátum, a magyar ál-sors, az állítólagos, de nem létező, csak mocsaras képzelet-táj éjjéli babonáinak boszorkány-szombatján gomolygó ostoba fikció, a magyar átok.

Magam előtt látom Vörösmarty képvilágát: kiemelkednek belőle a Zalán Futása kacagányos, kardforgató, a háború furorjától megszállt, de honosító ősi nemzet vitézei. Ugyanakkor kelnek ki onnan a *Gondolatok a könyvtárban* és a *Gutenberg albuma* egyetemleges humanisztikus gondolatai. A gondolat-relizmus merész ihlete mily nemesen szárnyal a két nagy vers emberiségi szózatának hatalmas hullámain! Mintha itt öntudatlanul elkezdődött volna valami: a feudális nemesi nemzeti gondolatból való átemelkedés az emberiség gondolatába. Nem mondja-e Vörösmarty másutt, a Szózatban is: *S a sirt, hol nemzet sülyed el, — Népek veszik körül — És az embermillióinak — Szemében gyászkönnny ül.*

De Vörösmartynek még nem jut eszébe, hogy kivonja a nép-magyarorságot a feudális nemesi nemzeti gondolatból, a ferde magyar végzetből, hiszen éppen akkor jut be a plebejus, a proletár nemzet, a dolgozó, robotos nép is az alkotmányba és formailag a nemzetbe. Ez nem kételyt, de optimizmust teremt.

Petőfi messze tulront Vörösmartyt. Még nem hasítja ketté a nemzeti gondolatot, de kettéhasítja már magát a nemzetet, amikor szembeállítja a nemeset és a parasztot, az urat és szolgát, a kunyhót és palotát. Arany János viszont már legszebb verseit használja el a feudális-nemesi nemzetgondolat mitoszára: a csodaszarvas regéjére. Megérkezik azután Mikszáth. Mikszáth a magyar-Habsburg kiegyezési korszak meggazdagodási rohamának mocsarába tűzi bele a maga boldog elbeszéléseit. Boldogok, mert bennük a társadalmi, nemzeti, osztályütközések élei mosódnak el, bennük gazdag és szegény, ur és szolga, kihasználó és kihasznált ugyanannak a humornak a bűbájában részesül és mintha a magyar polgári osztály rohamos kialakulásának kora nem mutatna több veszélyes végzetanyagot, mint amennyi egy-egy anekdótában tud kisülni. E korban a magyar sorsprobléma féktelenül optimisztikus tudata a magyarorszag küldetési és művelődési fölényének exhibícióiban éli ki magát. Kinek jutna eszébe a feudális-nemesi nemzeti gondolat végzetességét kutatni a magyar végzetben, mikor a meggazdagodni siető polgárság maga sem ismer

hőbb vágyat, minthogy uralkodó osztálya tudjon emelkedni. Ugyanaz a nagy elbeszélő, az epikai bűbáj mestere, Mikszáth, e korszak politikai és gazdasági panamizmusának és korrupcionizmusának rohadt szagát a képviselőház folyósóiról irt karcolataiban mázolja szét, hogy éle, szaga ne legyen.

A magyar ipari és bankkapitalizmus kialakulásának ebben az idejében a nemzeti gondolat a nagy részvénytársaságok igazgatósági és felügyelőbizottsági taghelyeit ostromolja meg. Igaz, hogy a nemzeti gondolat ijesztő hibridsége az a csapda, melyből a dolgozó nép-magyarország keserves kárral a maga rossz végzetét facsarhatja csak ki, de ez a dolgozó nemzet is egyet akar most: civilizálódni! És a kor legnagyobb eseménye nem valamely merész elemzés a pokolian megszerkesztett nemzeti gondolat absztrakcióján, de a nagy vasuti miniszternek, Baross Gábornak zónarendszere, mellyel olcsón lehet utazni. És Wekerle polgári házassága állami, világi anyakönyvvezető előtt és vegyes vallásuk között is.

Minden, amiről sürgősen beszélni kellene, amit szét kellene elemezni és újra összerakni, minden analízis és szintézis el van téve jobb, vagyis rosszabb időkre. Az ezeréves Magyarország nagy milleniumi jubileuma nemcsak Feszti Árpád körképét hozza a honfoglalással, de az egész nemzeti tudatot a honfoglaláshoz kapcsolja vissza. Bár a honfoglaló magyarság törzsszerkezeti alapon és kollektív tulajdonjogi alapon élt annak idején, ez az ezeréves visszakapcsolódás a feudális-nemesi nemzeti gondolatot erősíti meg. Nem a honfoglalási magyar gondolatvilág, de az istváni új magyar társadalmi világ milleniuma volt ez. Nem volt-e a Feszti-körkép nagy anakronizmus, hisz valamit firtatott, ami tul volt az istváni Ázsia-Európa szakadékon. A feudális-nemesi nemzeti gondolatban elsikkasztott nép-nemzeti gondolat nem jutott szóhoz.

Ady sem hajtotta végre a nemzeti gondolat elemzését, de mindig és újra és milyen illetlen és kiméletlen keménységgel, semmitől és senkitől vissza nem riadó merészséggel nyult azokhoz a jelenségekhez, melyek a meghamisított nemzeti gondolatból kinövő ferde végzettel voltak összefüggésben. Ady biztos megérzéssel kapcsolja ide a maga kurucait, a maga Dózsa embereit és Dózsa utódait, de még a maga kora parasztjait is. Egész rózsakoszorút huz ilyen emberekből és ilyen tünetekből a magyar sorsprobléma köré és az egészet, de vele együtt az egész magyar világot is beborítja egy szónak egyetlen és végtelen szürkeségével: ez a magyar ugar. Mindaz, ami meglátni, beszélni valója lenne vagy lehetne a feudális nemesi-nemzeti gondolatban elsikkasztott nép-nemzeti gondolatról és a magyar végzetnek ezzel meghatározott ferdeségéről, az ál magyar sorsról, a „nemzeti átokról“, a „turáni vézsről“, mindez benne van a „magyar ugar“-ban. Nemcsak a terméketlenségnek, de a magyar veszendőségnek is apokaliptikus szava ez.

Ady sem a magyar végzet szétválasztását adta, de hétpecsétes új-ját tette rá a nemzetsebekre, melyek e végzetből sülték ki a nemzet testére. Iszonyú tapintás volt ez és akit talált — felüvöltött. Mert tudták, hogy Ady gondolatostroma máshova talál, mint ahová út: a magyar végzetnek továbbra is való feudál-arisztokratikus formálását, a magyar polgári, munkás és paraszt nemzeti gondolatnak a feudo-nemesi nemzet-gondolatba való tovább belevarázsolhatását féltették. Mert a magyar lelki hübériség szétfoszlását, egész uralmuknak szétomlását vizionálták. Nem az új szavakért, nem az új formákért, nem az új tűzért és lángért, de a ferde magyar végzet további kormányzásának profitjáért rettegtek.

Az egész Ady-harc, e szörnyű szellemüldözés, e sötét magyar lélek-

inkvizíció: — a magyar végzet nem holmi esztétizmus, de a ferde magyar végzet, a „turáni átok“ őrizve-őrzött titka miatt volt.

Két magyar forradalom: mindegyikének vállalása a magyar végzet megváltása, a nép-nemzeti gondolatnak a feudális-nemesi nemzetgondolatból való kiszakítása volt. Két forradalom, nép-nemzeti és plebejus forradalom vérzett el a Nagy Varázslaton, mely a magyarság egyetemének végzetét a feudális-nemesi nemzeti gondolatba zárta bele. A forradalmak elzúgtak, az ellenforradalom restaurálta a feudális-nemesi nemzeti gondolatot. Az a sorsforma, mely a Trianont csinálta, csinálja a magyar történelmet Trianon után is, mintha Trianonból meritett volna jogot a további történelemcsinálásra. Nincsen-e hát minden a nemzeti gyökeres megújulásáért való gerjedés előre halálra ítélve?

Örökké tud-e csakugyan élni, nem törhető-e szét a sötét magyar bűvölet, melynek egyik partján a nemzeti-nemesi feudalizmus gyémántos bojtárai ragyognak az operabálokon, másik partján pedig millió és millió föld-koldus nélkülözés deliriuma új szekta-istenek felé révül határtalan latifundiumok között...

*Vagy bolondok vagyunk s elveszünk egy szálig,
Vagy ez a mi hitünk valósággá válik. (Ady)*

(Az a hitünk, hogy kihuzzuk fejünket a ferde magyar végzetből, darabokra törjük a nagy varázslatot, át és átlukasztjuk a „magyar átok“ esztelen fikcióját, és a nép-magyarságot kihozzuk a feudális-nemesi nemzetgondolatból és létérzésből és behelyezzük a nép-magyarság demokratikus nemzet-gondolatába. A dolgozó munkás, paraszt és polgári magyarságot az önön nemzet-gondolatába.

Ez a gondolat az új magyar gondolat! De nem is új, mert számtalanszor kimondták, mert ezer éve hömpölyög a dolgozó nép-nemzetben. És mégis: mintha még sohasem mondták volna ki. Ez is a ferde végzettől van!

K Ü L V Á R O S I É N E K

Irta: DÉRY TIBOR

*Nem kedvelem én ezt a világot!
Sötét vagyok én ebben a sötétségben. Néma a némaságban.
Láthatatlan vagyok, mint az anyja ölében élő magzat
s mint az utszélen heverő kő, én meg nem mozdulok.*

*S olyan vajsárga és kék tüzeket nem tud gyújtani a hegyek tetején
az Úr.*

*hogy rámvesse fényét, dalra birjon
és megenyhítse szívemet. Nincs, nincs elég tüzed, régi apánk
hogy kiégesd a nyomorból zárt és kerek
leendő formáimat, arcomat élesre verd
s oly libegővé kezemet, hogy megbocsásson majdan elleneimnek.*

*A külvárosi szélben
sulyosan ülök a szemét között, mint a rozsdás vasak,
s úgy is csikorgok alig hallhatóan, ha a rideg és poros föld
olykor megmozdul alattam*